

Sojusz Pacyfiku – nowy model integracji latynoamerykańskiej?

Anita Oberda-Monkiewicz

Uniwersytet Warszawski

Sojusz Pacyfiku jest jednym z najmłodszych ugrupowań integracyjnych w Ameryce Łacińskiej. W czasach popularności regionalizmu postliberalnego wśród państw latynoamerykańskich promuje on otwarty regionalizm ponad podziałami ideologicznymi, nadając nową dynamikę regionalnej współpracy gospodarczej, oraz wpisuje się w globalny trend zwrotu ku intensywnie rozwijającemu się obszarowi Azji i Pacyfiku. W artykule Sojusz Pacyfiku ukazano na tle dynamicznych procesów integracyjnych w Ameryce Łacińskiej, uwzględniając zarówno jego specyfikę, potencjał, jak i perspektywy rozwoju.

Słowa kluczowe: Sojusz Pacyfiku, integracja gospodarcza, regionalizm latynoamerykański, Ameryka Łacińska.

Powołanie do życia Sojuszu Pacyfiku (SP) na nowo rozbudziło dyskusję nad regionalizmem w Ameryce Łacińskiej¹. To niezwykle istotny blok zarówno w kontekście potencjału ekonomicznego, jak i demograficznego. Państwa członkowskie SP, czyli Chile, Kolumbia, Meksyk oraz Peru, stanowią łącznie ósmą gospodarkę świata i siódmą potęgę eksportową na świecie. Odpowiadają również za 38% PKB w regionie Ameryki Łacińskiej i Karaibów, 50% całkowitego handlu oraz 45% bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Jednocześnie, z ponad 217 mln mieszkańców o średnim PKB per capita ponad 16 tys. USD, stanowią olbrzymi rynek zbytu oraz znaczącą siłę – zarówno pod względem wykształconej siły roboczej, jak i potencjalnych konsumentów².

Niniejszy artykuł ma na celu próbę ukazania specyfiki SP, w tym analizę jego potencjału, wyzwań przed nim stojących, jak też perspektyw dalszego rozwoju. Hipoteza przyświecająca artykułowi opiera się na stwierdzeniu, że SP prezentuje w wielu

Anita Oberda-Monkiewicz – doktor, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski.

¹ M. Levi Coral, G. Reggiardo, *La Alianza del Pacífico en el regionalismo sudamericano actual*, „Revista Mexicana de Política Exterior” 2016, nr 106, s. 187–204; L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico en América Latina ¿Contrapeso regional?*, „Cuadernos sobre Relaciones Internacionales. Regionalismo y Desarrollo” 2013, t. 8, nr 16, s. 9–30; M.A. Gonzalez-Perez, S. Gutiérrez-Viana, J.D. Rodríguez Rios, L. Gutiérrez Gómez, *Pacific Alliance: Bringing back open regionalism to Latin America*, „México y la Cuenca del Pacífico” 2015, t. 4, nr 11, s. 21–51.

² Oficjalna strona Sojuszu Pacyfiku, <http://alianzapacifico.net> (data dostępu: 15.09.2016).

aspektach odmienny od współczesnych ugrupowań latynoamerykańskich typ organizacji integracyjnej. W tekście zastosowano podejście deskryptywno-porównawcze, które ma służyć uzyskaniu odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące tego, jakie elementy wyróżniają SP wśród innych organizacji integracyjnych Ameryki Łacińskiej, co wnosi on do krajobrazu polityczno-gospodarczego regionu oraz jak jest w nim postrzegany.

Ewolucja integracji regionalnej w Ameryce Łacińskiej

Regionalizm latynoamerykański sięga swą historią rewolucji niepodległościowych i ambitnych wizji integracji państw Ameryki Łacińskiej autorstwa m.in. Simóna Bolívara. Inicjatywy, takie jak Kongres Panamski z 1826 r., czy też próby tworzenia federacji latynoamerykańskich w postaci m.in. Wielkiej Kolumbii (1819–1831), Zjednoczonych Prowincji Ameryki Środkowej (1823–1840) czy Federacji Peruwiańsko-Boliwijskiej (1836–1839), kończyły się jednakże niepowodzeniem – głównie wskutek małego zaangażowania państw oraz destabilizacji wewnętrznej regionu. Kolejne próby pojawiały się pod koniec XIX w. w ramach inspirowanego przez Stany Zjednoczone (USA) ruchu panamerykańskiego, czy też po II wojnie światowej wraz z powołaniem do życia systemu międzyamerykańskiego opartego przede wszystkim na Traktacie międzyamerykańskim o pomocy wzajemnej z 1947 r. (tzw. pakcie z Rio) oraz Organizacji Państw Amerykańskich (OPA) z 1948 r. Struktury te nie tylko stanowiły wyraz dążeń państw amerykańskich do koordynacji współpracy w dziedzinach dla nich najważniejszych, ale także wyraźnie umiejscawiały je w realiach świata dwubiegunowego.

Współczesny regionalizm latynoamerykański rozwijał się stopniowo, przynosząc kolejne fale porozumień oraz wizje rozwoju regionu³. Istotny impuls dla integracji ekonomicznej pojawił się wskutek działalności Komisji Gospodarczej Narodów Zjednoczonych ds. Ameryki Łacińskiej i Karaibów (Comisión Económica para América Latina y el Caribe, CEPAL) oraz odwołującej się do teorii zależności propozycji substytucji importu uprzemysłowieniem autorstwa Raula Prebischa. Konceptje te zainspirowały powstanie takich instytucji współpracy, jak Wspólny Rynek Ameryki Środkowej (Mercado Común Centroamericano, MCCA) czy Latynoamerykańskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (Asociación Latinoamericana de Libre Comercio, ALALC). Ugrupowania charakterystyczne dla pierwszej fali regionalizmu latynoamerykańskiego kładły nacisk przede wszystkim na pogłębioną industrializację. Pod

³ Paweł Borkowski wyróżnia dwie fale regionalizmu latynoamerykańskiego, określane odpowiednio jako stary i nowy regionalizm. Andrés Malamud w tzw. starym regionalizmie, inspirowanym w dużej mierze ideami CEPAL, wyróżnia dodatkowo dwie mniejsze fale, które doprowadziły do powstania takich organizacji, jak ALADI, MCCA (pierwsza fala) oraz Pakt Andyjski i CARICOM (druga fala). W tym ujęciu nowy regionalizm zapoczątkowany w latach 90. XX w. stanowi trzecią, a postliberalizm – czwartą falę regionalizmu latynoamerykańskiego. Zob. P. Borkowski, *Dwie fale regionalizacji a Ameryka Łacińska*, w: M.F. Gawrycki (red.), *Ameryka Łacińska wobec wyzwań globalizacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 53–69; A. Malamud, *Latin American regionalism and EU studies*, „Journal of European Integration” 2010, t. 32, nr 6, s. 637–657.

względem ekonomicznym charakteryzowały je wysoki poziom protekcjonizmu, wąski zasięg terytorialny oraz ograniczone cele – najwyższym bowiem poziomem integracji, jaki przewidywano, była unia celna. W konsekwencji ani nie odegrały one większej roli w tworzeniu globalnego ładu ekonomicznego, ani nie wpłynęły długofalowo na kształtowanie relacji gospodarczych w regionie. Tak zwana druga fala regionalizmu inspirowana przez CEPAL doprowadziła do zawarcia m.in. Paktu Andyjskiego w 1969 r., czy też utworzenia Karaibskiej Wspólnoty i Wspólnego Rynku (Caribbean Community and Common Market, CARICOM) w 1973 r. Powstały one w odpowiedzi na niepowodzenie poprzednich struktur i miały na celu włączenie w wysiłki integracyjne m.in. państw najmniej rozwiniętych. Jednocześnie miały o wiele bardziej realistyczne założenia – próbowały nie tylko integrować gospodarczo region, ale także stanowiły swoiste płaszczyzny dialogu politycznego. Wysokie taryfy celne, jak również konflikty pomiędzy poszczególnymi państwami, priorytetowe traktowanie interesów narodowych, różny poziom rozwoju państw członkowskich oraz wygórowane oczekiwania nieadekwatne do ówczesnych realiów rozwojowych sprawiły jednak, że organizacje latinoamerykańskie pierwszych fal regionalizmu nie odniosły większych sukcesów.

Lata 90. XX w. to w Ameryce Łacińskiej okres względnej homogeniczności w zakresie strategii rozwoju, opierający się na otwarciu gospodarczym i wolnym handlu urzeczywistnianym poprzez inicjatywy fali otwartego regionalizmu⁴. Stosujący recepty neoliberalne proponowane przez konsensus waszyngtoński, tzw. nowy regionalizm był zorientowany na zewnątrz, promował aktywne włączenie się w gospodarkę światową, głęboką integrację, w tym tworzenie struktur współpracy państw o różnym potencjale gospodarczym. Jako proces w dużej mierze spontaniczny, oddolny, kształtowany był nie tylko przez państwo, ile aktorów pozapaństwowych. W porównaniu z poprzednimi falami regionalizmu miał również o wiele bardziej kompleksowy charakter, obejmował bowiem nie tylko współpracę gospodarczą, ale także pogłębioną kooperację w dziedzinie politycznej, społecznej czy bezpieczeństwa. Przykładami otwartego regionalizmu w Ameryce Łacińskiej są m.in. Wspólny Rynek Południa (Mercado Común del Sur, Mercosur), czy też Wspólnota Andyjska (Comunidad Andina, CAN).

Najnowsza fala rozwoju regionalizmu latinoamerykańskiego rozpoczęła się z początkiem XXI w. i bywa określana jako postliberalna (José Antonio Sanahuja), posthegemoniczna (Pía Riggirozzi, Diana Tussie), eklektyczna (Lorena Oyarzún, Paulina Astroza), czy też heterodoksyjna (Alberto van Klaveren)⁵. Okresem kluczowym

⁴ R. Russell, *América Latina: ¿entre la integración y la polarización? Un falso dilema*, w: D. Wollrad, G. Maihold, M. Mols (red.), *Agenda internacional de América Latina: entre nuevas y viejas alianzas*, Nueva Sociedad, Fundación Friedrich Ebert, Stiftung Wissenschaft und Politik, Buenos Aires 2011, s. 123–138.

⁵ Więcej na ten temat zob. J.A. Sanahuja, *Del regionalismo abierto al regionalismo post-liberal. Crisis y cambio en la integración regional en América Latina y el Caribe*, „Anuario de la Integración de América Latina y el Gran Caribe” 2008–2009, nr 7, s. 11–54; P. Riggirozzi, D. Tussie (red.), *The Rise of Post-Hegemonic Regionalism: The Case of Latin America*, United Nations University Series on Regionalism, t. 4, New York 2012; L. Oyarzún, P. Astroza, *La integración latinoamericana y europea en perspectiva histórica. De diferencias y similitudes en los procesos*, w: *Europa-América Latina. Dos caminos ¿un destino común?*, RIL

dla jego rozwoju są lata 2003–2005, kiedy to z jednej strony ogłoszono konsensus z Buenos Aires⁶, z drugiej zaś odrzucono ostatecznie projekt lansowanej przez USA Strefy Wolnego Handlu Obu Ameryk (Free Trade Area of the Americas, FTAA)⁷. Wśród najważniejszych czynników prowadzących do pojawienia się nowego typu współpracy regionalnej najczęściej wymienia się objęcie władzy w wielu państwach regionu przez rządy lewicowe (*pink tide*), kryzys modelu otwartego regionalizmu widoczny m.in. w niepowodzeniu projektu Strefy Wolnego Handlu Obu Ameryk, czy też ogólną marginalizację Ameryki Łacińskiej w polityce zagranicznej USA po 2001 r.⁸

Nowy etap w rozwoju regionalizmu latynoamerykańskiego charakteryzuje się złożonością i pewnym stopniem anarchii⁹. W jego ramach współistnieją bowiem inicjatywy o charakterze regionalnym, subregionalnym, o szerokim zakresie współpracy – obejmującym nie tylko kwestie ekonomiczne, ale także politykę energetyczną, bezpieczeństwa, socjalną, infrastrukturalną itd. Regionalizm postliberalny przykładą dużą wagę nie tyle do liberalizacji handlu i usług *per se*, co zapewnienia warunków zrównoważonego, stabilnego rozwoju poprzez m.in. zminimalizowanie negatywnych skutków globalizacji. Pojawił się on w wyniku rozczarowania receptami konsensusu waszyngtońskiego i charakteryzuje się takimi elementami, jak: wzmocnienie wymiaru politycznego we współpracy regionalnej kosztem kwestii handlowych, powrót agendy rozwojowej, wzrost roli państwa i aktorów niepaństwowych w gospodarce, podkreślenie pozytywnego wymiaru integracji bazującego na tworzeniu wspólnych instytucji i polityk, współpracy gospodarczej z państwami Południa, zwrócenie uwagi na kwestie pokoju, bezpieczeństwa i programy socjalne w polityce państw, działania na rzecz poprawy infrastruktury regionu, rozwój rynków regionalnych i rosnąca aktywność na rynkach pozaregionalnych, podkreślanie potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i dążenie do osiągnięcia komplementarności w tym aspekcie, czy też rosnąca aktywność w procesach integracji podmiotów polityki społecznej¹⁰. Za

Editores y Programa de Estudios Europeos, Universidad de Concepción, Santiago 2012, s. 185–216; A. van Klaveren, *América Latina en un Nuevo Mundo*, „Revista CIDOB d’Afers Internacionals” 2012, nr 100, s. 131–150.

⁶ Tzw. konsensus z Buenos Aires został podpisany 16 października 2003 r. przez prezydentów Argentyny i Brazylii – Nestora Kirchnera oraz Luiza Inácio Lula da Silve. Zapowiadał on przyspieszenie rozwoju ekonomicznego regionu z uwzględnieniem zrównoważonej dystrybucji dochodów, postulował dążenie do osiągnięcia dobrobytu obywateli, zapewnienie sprawiedliwości społecznej oraz wspólne prezentowanie stanowiska w instytucjach międzynarodowych. Urzeczywistnieniem tych haseł stała się m.in. wspólna kampania obu prezydentów ukierunkowana na uwróżliwienie Międzynarodowego Funduszu Walutowego na kwestie społeczne i odejście od rygorystycznych wymogów makroekonomicznych przy udzielaniu pożyczek. A. Rivarola Puntigliano, *Global shift: The U.N. system and the new regionalism in Latin America*, „Latin American Politics and Society” 2007, t. 49, nr 1, s. 101.

⁷ L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico...*, op.cit., s. 12.

⁸ J. Briceño Ruiz, *Del regionalismo abierto al regionalismo poshegemónico en América Latina*, w: W. Soto Acosta (red.), *Política Internacional e Integración Regional Comparada en América Latina*, FLACSO, San José 2014, s. 25–26.

⁹ M. Hirst, *Los méritos del regionalismo anárquico*, „Clarín”, 5.10.2009.

¹⁰ J.A. Sanahuja, *Del regionalismo abierto al regionalismo post-liberal...*, op.cit., s. 12–54.

Andrésem Serbinem można stwierdzić, że trzy najważniejsze cechy regionalizmu postliberalnego to powrót polityki do agendy integracyjnej, państwa do gospodarki oraz kwestii rozwojowych do polityki¹¹. Posthegemoniczny charakter nowej fali regionalizmu wiąże się z kolei z niejednokrotnie antyamerykańskim i antyimperialistycznym charakterem nowych ugrupowań, dążącym do próby wzmocnienia regionu wobec USA i zwiększenia roli państw latinoamerykańskich w gospodarce światowej, przy jednoczesnym promowaniu endogennych projektów integracyjnych, uwzględniających wymiar społeczny. Przykładem może być Boliwariański Sojusz dla Ludów Naszej Ameryki – Ludowy Traktat Handlowy (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América – Tratado de Comercio de los Pueblos, ALBA – TCP), który powstał w odpowiedzi na promowaną przez Stany Zjednoczone ideę FTAA. Opiera się on nie tylko na rozwoju handlu, ale uwzględnia również solidarność, współpracę i wymianę usług pomiędzy ekonomicznymi i ideologicznymi sojusznikami. Jako niezależne platformy dialogu regionalnego postrzegane są również Unia Narodów Południowoamerykańskich (Unión de Naciones Suramericanas, UNASUR) i Wspólnota Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów (Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños, CELAC), celowo nieobejmujące Stanów Zjednoczonych i Kanady, a wręcz włączające do współpracy państwa i obszary tradycyjnie uznawane za północnoamerykańską strefę wpływów, jak chociażby Karaiby.

Jak się wydaje, z jednej strony wymienione instytucje potwierdzają kryzys modelu otwartego regionalizmu w Ameryce Łacińskiej i potrzebę poszukiwania dla niego alternatywy, z drugiej jednak – paradoksalnie – właśnie w tym czasie zostaje powołany do życia Sojusz Pacyfiku, mający na celu wzmocnienie pozycji międzynarodowej państw członkowskich w gospodarce światowej głównie poprzez liberalizację handlu, co można interpretować jako renesans otwartego regionalizmu¹². Od współczesnych ugrupowań integracyjnych SP odróżnia się też deklarowanym kierunkiem zaangażowania, priorytetami gospodarczymi, percepcją roli państwa, a nawet minimalistyczną strukturą. Pozwala to zaryzykować stwierdzenie, że reprezentuje on nowy typ organizacji regionalnej, co zostanie rozwinięte w dalszej części tekstu.

Wśród najważniejszych uwarunkowań prowadzących do powstania SP wymienia się najczęściej zmniejszenie obecności USA w regionie Ameryki Łacińskiej oraz kryzys w Europie, które zmusiły poniekąd państwa latinoamerykańskie do poszukiwania alternatywnych partnerów gospodarczych i bardziej autonomicznych wizji rozwoju. Jednocześnie rosnące znaczenie państw Azji i Pacyfiku, w tym zwłaszcza Chin, w gospodarce światowej sprawiło, że kraje dążące do pogłębienia relacji z nimi postanowiły połączyć swe siły i wspólnie zwiększyć korzyści płynące ze zintensyfikowanej współpracy. Z uwagi na fakt, że SP łączy państwa o podobnym podejściu

¹¹ A. Serbin, *Los nuevos escenarios de globalización: déficit democrático y participación de la sociedad civil en marco del regionalism sudamericano*, Documento CRIES, październik 2011 r., nr 17, s. 7–8.

¹² D. Nolte, L. Wehner, *The Pacific Alliance casts its cloud over Latin America*, „Anuario de Integración” 2014, nr 10, s. 207–221.

do integracji ekonomicznej i wyznawanych zasadach gospodarczych, często można spotkać opinię, iż stał się on naturalnym przedłużeniem ich dotychczasowych strategii rozwoju¹³. Nie sposób nie wspomnieć również o intensywnym rozwoju gospodarczym państw członkowskich Sojuszu oraz ich rosnącej obecności zarówno w polityce regionalnej, jak i na płaszczyźnie globalnej. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera także wzrost roli Brazylii w Ameryce Południowej, jako istotnego wektora integracji regionalnej, oraz strategia ekspansji politycznej i gospodarczej Meksyku, objawiająca się m.in. w woli aktywnego uczestnictwa w tworzeniu nowej konstrukcji integracyjnej regionu¹⁴.

Główne cele i założenia Sojuszu Pacyfiku

Sojusz Pacyfiku (*Alianza del Pacífico*), jako mechanizm integracji gospodarczej i handlowej Chile, Kolumbii, Meksyku i Peru, został powołany do życia 28 kwietnia 2011 r. w Deklaracji prezydenckiej z Limy, swoją działalność zainaugurował zaś 6 czerwca 2012 r. podczas szczytu przywódców państw członkowskich w Paranalu w Chile. Projekt ten wywodzi się z Łuku Pacyfiku (*Foro sobre la Iniciativa de la Cuenca del Pacífico Latinoamericano*) – inicjatywy z 2007 r., łączącej Chile, Ekwador, Gwatemalę, Honduras, Kolumbię, Kostarykę, Meksyk, Nikaraguę, Panamę i Peru, mającej na celu promowanie relacji handlowych pomiędzy członkami oraz stymulowanie wzrostu wymiany z państwami Azji. Kiedy część państw andyjskich zwróciła się ku postliberalnej wizji rozwoju promowanej przez ALBA, a Ameryka Środkowa skoncentrowała się na współpracy z USA, rząd Peru zaproponował pozostałym państwom wyznającym podobne wartości oraz podzielającym zainteresowanie azjatyckim kierunkiem ekspansji gospodarczej nową inicjatywę integracyjną w postaci SP¹⁵. Artykuł 3 Porozumienia ramowego Sojuszu Pacyfiku (*Acuerdo Marco de la Alianza del Pacífico*) jako cele sojuszu wymienia: (a) stworzenie, w sposób partycypacyjny i oparty na konsensusie, strefy głębokiej integracji dla stopniowego osiągnięcia wolnego przepływu dóbr, usług, kapitału oraz osób; (b) pobudzenie wzrostu, rozwoju oraz konkurencyjności gospodarek państw sygnatariuszy w celu osiągnięcia dobrobytu, przezwyciężenia nierówności społeczno-gospodarczych i zapewnienia integracji społecznej obywateli; (c) przekształcenie się w platformę interesów politycznych, integracji gospodarczej i handlowej, umożliwiającej projekcję globalną, ze specjalnym naciskiem na współpracę z regionem Azji i Pacyfiku¹⁶.

¹³ L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico...*, op.cit., s. 21.

¹⁴ Ibidem, s. 12.

¹⁵ F. Kahhat, *Del Arco Pacífico Latinoamericano al Acuerdo del Pacífico*, 2011, <http://www.america-economia.com/economia-mercados/comercio/del-arco-del-pacifico-latinoamericano-al-acuerdo-del-pacifico> (data dostępu: 1.09.2016).

¹⁶ *Acuerdo Marco de la Alianza del Pacífico*, http://www.sice.oas.org/TPD/Pacific_Alliance/Agreements/Framework_Agreement_Pacific_Alliance_s.pdf (data dostępu: 2.09.2016).

Aby osiągnąć te cele, umawiające się strony zobowiązały się do: liberalizacji wymiany handlowej dóbr i usług w celu konsolidacji strefy wolnego handlu, dążenia do osiągnięcia wolnego przepływu kapitału oraz promowania inwestycji między stronami, popierania ułatwień handlowych, w dziedzinie cel, przepływu osób oraz ruchu migracyjnego, współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej oraz rozwijania mechanizmów współpracy w celu osiągnięcia głębszej integracji stron. Porozumienie weszło w życie 20 lipca 2015 r.

W lutym 2014 r. podpisano Protokół dodatkowy do Porozumienia ramowego Sojuszu Pacyfiku (*Protocolo Adicional al Acuerdo Marco de la Alianza del Pacífico*), wprowadzający liberalizację 92% handlu i zapowiadający stopniową liberalizację kolejnych 8% w kolejnych latach. Reguluje on również kwestie związane z zasadami pochodzenia towarów, redukcją lub eliminacją cel, regulacją handlu internetowego, usług telekomunikacyjnych i finansowych itd.¹⁷ Protokół dodatkowy wszedł w życie w maju 2016 r.

Zgodnie z art. 2 Porozumienia ramowego, członkami SP są państwa demokratyczne, w których obowiązują rządy prawa, przestrzegające zasady podziału władz, a także zapewniające ochronę, promowanie, poszanowanie i gwarancję praw człowieka oraz podstawowych wolności. Pozostaje on otwarty dla nowych państw, które muszą jednakże posiadać umowy o wolnym handlu ze wszystkimi członkami ugrupowania i uzyskać ich jednostronną akceptację.

Do nadrzędnych celów działalności Sojuszu należą integracja finansowa – wolny przepływ usług i kapitału, który ma prowadzić do zwiększenia inwestycji i wielkości usług – oraz ukazanie państw członkowskich jako atrakcyjnych miejsc dla inwestycji zagranicznych. Istotnym elementem tej strategii jest integracja giełd papierów wartościowych. W 2011 r. Chile, Kolumbia oraz Peru połączyły swoje giełdy, tworząc Zintegrowany Rynek Latinoamerykański (*Mercado Integrado Latinoamericano, MILA*). Meksyk rozpoczął procedurę weryfikacji mającą prowadzić do fuzji z MILA. Jeśli do tego dojdzie, powstanie największa giełda papierów wartościowych w regionie, o potencjale większym niż brazylijska BM&F Bovespa. Już teraz MILA znajduje się na pierwszym miejscu pod względem liczby emitentów, na drugim w kontekście kapitalizacji rynkowej (*capitalización bursátil*) oraz na trzecim, jeżeli chodzi o wielkość przeprowadzanych transakcji w regionie¹⁸.

Oprócz eliminacji barier celnych państwa członkowskie SP współdziałają także na rzecz promocji handlu, ułatwień w przepływie osób, liberalizacji usług oraz otwierania wspólnych ambasad. Jednym z elementów tej działalności stało się powołanie agencji promocji handlu (*ProChile, Proexport Colombia, ProMexico, PromPeru*), które współpracują w zakresie promowania turystyki w państwach członkowskich czy przyciągania

¹⁷ *Protocolo Adicional al Acuerdo Marco de la Alianza del Pacífico*, <http://alianzapacifico.net> (data dostępu: 1.09.2016).

¹⁸ L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico...*, op.cit., s. 15.

bezpośrednich inwestycji zagranicznych¹⁹. Jednocześnie Deklaracja z Limy zapowiedziała priorytetowe traktowanie przepływu osób związanych z biznesem oraz ułatwienia migracyjne pomiędzy państwami. W listopadzie 2012 r. Meksyk zniósł wizy do 180 dni pobytu dla obywateli Kolumbii i Peru (Chilijczycy mieli z Meksykiem już wcześniej ruch bezwizowy). W maju 2013 r. wizy biznesowe zniósł Peru. W celu wprowadzenia ułatwień i opracowania wspólnej strategii w tym zakresie, w tym wymiany informacji i wykrywania zagrożeń, powołano do życia Grupę Techniczną ds. Przepływu Osób (Grupo Técnico de Movimiento de Personas). Najważniejszym celem jest ułatwienie przepływu przedsiębiorców i turystów, czemu ma służyć m.in. wspólna wiza SP (Visa Alianza del Pacífico) zapowiedziana w Deklaracji z Cali w 2013 r. W pewnym sensie jej uzupełnieniem jest funkcjonująca od 2012 r. Platforma mobilności studenckiej i akademickiej (Plataforma de movilidad estudiantil y académica).

Wśród realizowanych przez SP projektów warto wymienić również współpracę naukową w dziedzinie zmian klimatu, rozwój kapitału ludzkiego, wolontariat młodzieżowy, w dziedzinie kultury czy promocję sportu poprzez tzw. dyplomację sportową. Jednak cechą wyróżniającą SP wśród podobnych inicjatyw integracyjnych w regionie jest jego zaangażowanie w bezpośrednią współpracę z sektorem biznesowym. Sojusz Pacyfiku z rynkiem 217 mln osób i PKB per capita ponad 16 tys. USD stanowi atrakcyjną platformę dla rozwoju współpracy z biznesem, promowania inwestycji zagranicznych oraz innowacji w przedsiębiorstwach. W tym celu SP organizuje wspólne prezentacje, seminaria oraz rundy promujące współpracę w tej dziedzinie (LAB4+). W sierpniu 2012 r. w stolicy Meksyku powołano również do życia Radę Biznesu Sojuszu Pacyfiku (Consejo Empresarial de la Alianza del Pacífico, CEAP), składającą się z wysokich rangą przedsiębiorców z każdego państwa. Na VII szczycie w Cali utworzyła ona Komitet Ekspertów (Comité de Expertos) w celu intensyfikacji relacji z biznesem.

Co istotne, ugrupowanie nie posiada ani zdefiniowanego lidera, wyznaczającego główne kierunki rozwoju, ani paymastera. Wynika to z przyjętych przez państwa członkowskie założeń o równym podziale zarówno odpowiedzialności politycznej, jak i kosztów ekonomicznych, co widać również chociażby w decyzji o wspólnych reprezentacjach dyplomatycznych²⁰. Połączone ambasady funkcjonują bowiem m.in. w Ghanie, Wietnamie (Kolumbia i Peru), Maroku (Chile i Kolumbia), Algierii (Chile i Kolumbia), Singapurze (Meksyk i Kolumbia), Azerbejdżanie (Chile i Kolumbia), przy Organizacji

¹⁹ Przykładem ich działalności może być zainaugurowany w grudniu 2015 r. program La Idea, realizowany przez jednostki promocji SP oraz Departament Stanu USA. Ma on na celu ułatwienie dostępu na rynek północnoamerykański przedsiębiorstwom państw członkowskich Sojuszu. Projekt ma charakter cykliczny. Przewiduje cztery edycje poświęcone promowaniu współpracy w poszczególnym sektorach (Agroindustria Sustentable, Manufactura Verde, Cleantech, Construcción Verde), z naciskiem na efektywne wykorzystywanie surowców naturalnych, czystych technologii oraz nawiązywanie bezpośrednich kontaktów pomiędzy przedsiębiorcami z państw uczestniczących. Więcej na ten temat zob. *Alianza del Pacífico y Estado Unidos dan inicio a Programa „La Idea”*, <http://alianzapacifico.net> (data dostępu: 14.12.2015).

²⁰ L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico...*, op.cit., s. 23.

Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Chile i Kolumbia). Wspólne reprezentacje dyplomatyczne pozwalają nie tylko na zmniejszenie kosztów, ale także w pewnym sensie legitymizują SP²¹. Chile, Meksyk, Kolumbia i Peru otworzyły również wspólną reprezentacją gospodarczą w Stambule, zapowiadając powstanie kolejnych m.in. w New Delhi, Sydney oraz Casablance.

Jednocześnie struktura instytucjonalna SP również odzwierciedla dążenie do przejrzystości i minimalizmu. Najważniejsze decyzje podejmowane są na szczytach prezydentów państw członkowskich²². Wiąże się z nimi instytucja prezydencji *pro tempore* – państwa przekazują sobie mandat co roku według kolejności alfabetycznej, a państwo pełniące tę funkcję odpowiada za organizację bieżącej działalności organizacji. Wspiera ją Rada Ministrów składająca się z ministrów spraw zagranicznych oraz odpowiedzialnych za handel międzynarodowy, odpowiadająca za decyzje związane z kierunkiem rozwoju SP, ocenę jego postępów i analizę wyników. Spotyka się ona zwyczajowo raz w roku lub na żądanie państw. Decyzje przyjmuje się na zasadzie konsensusu i stają się one częścią integralną porządku prawnego SP. Powołano także Grupę Wysokiego Szczebla (Grupo de Alto Nivel, GAN), składającą się z wiceministrów spraw zagranicznych, handlu i gospodarki oraz liczne grupy robocze, m.in. do spraw instytucjonalnych, spójności regulacji, handlu i integracji, współpracy technicznej, zamówień publicznych, komitetu ekspertów Business Council, strategii komunikacyjnej, przepływu przedsiębiorców and ułatwień migracyjnych, własności intelektualnej, małych i średnich przedsiębiorstw, usług i kapitału, relacji zewnętrznych grupy czy przejrzystości fiskalnej.

Synergia w praktyce – specyfika Sojuszu Pacyfiku oraz jego percepcja w regionie

Sojusz Pacyfiku promuje otwarty regionalizm ponad podziałami ideologicznymi, dążąc do realizacji ambitnych celów, takich jak: zwiększenie wewnętrznej spójności, rozwój handlu wewnątrzregionalnego, pogłębienie relacji ze Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (Association of South-East Asian Nations, ASEAN), promowanie się jako jednolita platforma zbieżnych interesów (*plataforma de convergencia*), rozwój nowych dziedzin aktywności pokrywających się z interesami liczących się graczy światowych, jak również wzmocnienie własnej projekcji globalnej²³.

²¹ M.A. Gonzalez-Perez, S. Gutiérrez-Viana, J.D. Rodríguez Rios, L. Gutiérrez Gómez, *Pacific Alliance...*, op.cit., s. 37.

²² Dotychczas odbyło się 11 szczytów SP: w Limie i Meridzie w 2011 r., w Paranal i Kadyksie w 2012 r. (w tym samym roku miał również miejsce szczyt wirtualny), w Santiago i Cali w 2013 r., w Cartagenie i Punta Mita w 2014 r., w Paracas w sierpniu 2015 r. oraz w Puerto Varas w lipcu 2016 r.

²³ A. García, *La Alianza del Pacífico: plataforma de proyección global*, „Revista Mexicana de Política Exterior” 2016, nr 106, s. 62–66.

Swoją specyfikę porozumienie zaznacza przede wszystkim poprzez deklarowany kierunek ekspansji²⁴. Nastawienie na partnerów pozaregionalnych, czyli rynki państw Azji i Pacyfiku, jest jedną z najważniejszych cech, odróżniających go od chociażby Mercosuru czy ALBA, preferujących podejście protekcjonistyczne i współpracę w ramach regionu²⁵.

W przeciwieństwie również do najnowszych form integracji regionalnej o charakterze postliberalnym, jak CELAC lub UNASUR, SP odwołuje się przede wszystkim do neoliberalnego modelu współpracy gospodarczej, akceptującego zasady globalnej gospodarki. Wszystkie państwa członkowskie posiadają porozumienia o wolnym handlu z USA, umowy z Unią Europejską (UE), jak też rozwijają sieć układów z krajami Azji i Pacyfiku. Postawienie na synergię polityk gospodarczych oraz celów politycznych umożliwia państwom członkowskim wzrost ich efektywności oraz umocnienie pozycji międzynarodowej. Chile jest najbardziej zaawansowanym w liberalizacji handlowej państwem członkowskim SP, który traktowany jest przez nie jako możliwość pogłębienia integracji z rynkami światowymi, w tym kontynuacji polityki rozwoju relacji z regionem Azji i Pacyfiku. Podobnie jest w przypadku Peru. Z perspektywy Kolumbii SP postrzegany jest jako sposób na umocnienie polityczno-gospodarczej pozycji w regionie Ameryki Południowej, dywersyfikację rynku oraz paradoksalnie zmniejszenie zależności od USA²⁶. Dla Meksyku zaś członkostwo w SP, podobnie jak w CELAC, ma służyć m.in. aktywizacji państwa w regionie, po latach gospodarczej integracji z USA i orientacji ku Ameryce Północnej²⁷.

Sojusz Pacyfiku umożliwia państwom członkowskim sformułowanie spójnej polityki handlowej, pozwalającej na zwiększenie swojej siły oddziaływania w regionie Azji i Pacyfiku, zwłaszcza iż ustabilizowały one w dużej mierze podstawy makroekonomiczne i stanowią dla państw azjatyckich atrakcyjne rynki inwestycyjne. Potencjał ugrupowania opiera się nie tylko na wielkości rynku, pozytywnych wskaźnikach demograficznych, ale także efektywnej, dynamicznej strategii ekspansji oraz dotychczasowych osiągnięciach państw członkowskich²⁸. Członkowie Sojuszu mają

²⁴ Chile i Peru posiadają porozumienia z Chinami oraz Koreą Południową, Chile i Meksyk podpisały porozumienia o wolnym handlu z Japonią, Kolumbia zaś podpisała FTA z Koreą Południową i negocjuje kolejne z Japonią.

²⁵ M.A. Gonzalez-Perez, S. Gutiérrez-Viana, J.D. Rodríguez Rios, L. Gutiérrez Gómez, *Pacific Alliance...*, op.cit., s. 34.

²⁶ Niektórzy badacze nie są jednakże do końca pewni, jakie są rzeczywiste motywy przystąpienia Kolumbii do SP, gdyż wszystkie te cele mogła realizować samodzielnie lub poprzez członkostwo w CAN. Więcej na ten temat: ibidem, s. 22; S. Ramírez, *Alcances de la nueva política exterior colombiana*, „Foreign Affairs Latinoamérica” 2012, t. 12, nr 1, s. 38–45; E. Tremolada Álvarez, *¿La Alianza del Pacífico facilita la inserción de Colombia en el region Asia-Pacífico?*, „Papel Político” 2014, t. 19, nr 2, s. 721–752.

²⁷ N. Saltalamacchia Ziccardi, *The Mexican agenda in Latin America: The Pacific Alliance*, „Anuario de Integración” 2014, nr 10, s. 424.

²⁸ Meksyk jest chociażby głównym eksporterem usług w ramach ugrupowania, doświadczonym zwłaszcza w tworzeniu klastrów oraz globalnych łańcuchów wartości (*global value chains*, GVC). Zob. M.A. Gonzalez-Perez, S. Gutiérrez-Viana, J.D. Rodríguez Rios, L. Gutiérrez Gómez, *Pacific Alliance...*, op.cit., s. 33.

bowiem jedne z najwyższych wskaźników wzrostu gospodarczego, stosunkowo niską inflację oraz stabilne rezerwy finansowe.

Jak wspomniano, SP prezentuje przede wszystkim pragmatyczne podejście do współpracy gospodarczej²⁹. Na tle najnowszych ugrupowań integracyjnych w Ameryce Łacińskiej, hołdujących ideom regionalizmu postliberalnego i posthegemonicznego, SP jawi się jako inicjatywa koncentrująca się na liberalizacji handlu oraz głębokiej integracji, którą uzupełnia poniekąd współpraca w innych dziedzinach, takich jak ochrona środowiska naturalnego, zmiany klimatyczne, innowacyjność, nauka i technologia. W opinii José Briceño Ruiza, obrane priorytety czynią wręcz z SP ostatni bastion otwartego regionalizmu w Ameryce Łacińskiej³⁰. Jednocześnie, w przeciwieństwie do najnowszych porozumień regionalnych, SP nie tylko nie manifestuje sprzeciwu wobec współpracy z USA, ale poprzez sieć porozumień o wolnym handlu ze Stanami Zjednoczonymi ponownie wprowadza je do integracji regionalnej w zachodniej hemisferze.

Wśród elementów wyróżniających nową inicjatywę regionalną można wymienić również towarzyszącą jej integrację giełd, dominujący wśród członków konsensus odnośnie do idei wolnego handlu, pozwalający na szybkie i skuteczne podejmowanie decyzji, zbliżony poziom rozwoju gospodarczego oraz preferencje handlowe czy *quasi*-wspólną politykę zagraniczną, przejawiającą się w tworzeniu połączonych przedstawicielstw dyplomatycznych oraz skutecznej akcji marketingowej, prezentującej Sojusz jako swoistą całość, a nie zgrupowanie państw³¹. Przewiduje on również ograniczoną rolę państwa w gospodarce oraz sprzyjające podejście wobec inwestycji zagranicznych. Najważniejsze różnice pomiędzy SP a wybranymi ugrupowaniami latinoamerykańskimi charakterystycznymi dla ostatnich fal regionalizmu obrazuje tabela 1.

Według Raúla Bernala-Mezy, najważniejszym wyróżnikiem SP na tle pozostałych inicjatyw integracyjnych jest dążenie do poprawy konkurencyjności międzynarodowej ugrupowania. Mimo iż Sojusz podziela cele związane z promowaniem rozwoju oraz poprawą autonomii z organizacjami posthegemonicznymi, dąży do ich osiągnięcia innymi metodami, zwłaszcza poprawą swojej pozycji w globalnych stosunkach gospodarczych³². Nie neguje przy tym istniejącego systemu finansowego ani struktury międzynarodowego systemu finansowego³³.

²⁹ M. Angeles Villareal, *The Pacific Alliance: A Trade Integration Initiative in Latin America*, Congressional Research Service Report, 29.03.2016.

³⁰ J. Briceño Ruiz, *La Alianza del Pacífico: la viabilidad de un naciente bloque regional*, w: M. Ardila (red.), *El Pacífico Latinoamericano y su inserción internacional*, Universidad Javeriana, Bogotá 2012, s. 139–212.

³¹ J. Marczak, S. George, *Pacific Alliance 2.0: Next Steps in Integration*, Atlantic Council, Adrienne Arsht Latin America Center, Bertelsmann Foundation, Washington 2016.

³² R. Bernal-Meza, *Alianza del Pacífico versus ALBA y Mercosur: entre el desafío de la convergencia y el riesgo de la fragmentación de Sudamérica*, „Pesquisa & Debate” 2015, t. 26, nr 1(47), s. 1–34.

³³ Jako przykład można wskazać powołanie przez UNASUR Banku Południa – instytucji z założeniami mającej pełnić funkcję alternatywy wobec Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Banku

Tabela 1. Porównanie wybranych ugrupowań integracji regionalnej w Ameryce Łacińskiej

Priorytety	Oś	Rola państwa	Polityka handlowa	Polityka wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych
Mercosur				
gospodarka i polityka	rozwój i autonomia	znacząca	neoprotekcyjnistyczna	ambiwalentna
ALBA				
polityka i kwestie społeczne	rozwój i autonomia	nadmierna	protekcjonistyczna	restrykcyjna
Sojusz Pacyfiku				
gospodarka i handel	konkurencyjność	ograniczona	otwarta	sprzyjająca

Źródło: J. Heine, *Sigla nueva en sopa de letras: raíces y ramificaciones de la Alianza del Pacífico*, „Revista Mexicana de Política Exterior” 2016, nr 106, s. 41.

Powstanie SP na nowo rozbudziło dyskusję na temat przyszłości regionalizmu w Ameryce Łacińskiej i podkreśliło istniejące podziały. Pod względem politycznym Sojusz polaryzuje i tak zróżnicowany krajobraz integracyjny regionu, aczkolwiek w pewnym sensie stanowi także alternatywę dla małych państw latynoamerykańskich, które nie do końca odnajdują się w modelach współpracy regionalnej proponowanych przez Brazylię czy Wenezuelę, zwłaszcza iż przewiduje o wiele bardziej zaawansowany model integracji. Co więcej, wykluczając Brazylię, a „wprowadzając” Meksyk do Ameryki Południowej, nadaje nową dynamikę współpracy gospodarczej, przez co bywa postrzegany jako element potencjalnej zmiany geopolitycznej – narzędzie powrotu USA do regionu (a nawet pierwszy etap stopniowej realizacji FTAA), podważenia przywództwa Brazylii, czy też przesunięcia osi latynoamerykańskiej integracji z Brazylii na północ do Meksyku³⁴.

Sojusz Pacyfiku generuje pytania o kształt obecnej mapy gospodarczej Ameryki Łacińskiej i komplementarność z istniejącymi porozumieniami regionalnymi. Wymienione różnice sprawiają, że SP bywa postrzegany jako kolejna wizja rozwoju regionu dzieląca go na dwie Ameryki – neoliberalną i postliberalną. André Loes pisze

Światowego. Chile, Kolumbia i Peru były jedynymi państwami UNASUR, które powstrzymały się od pełnego przystąpienia do Banku Południa. Więcej zob. M. Gonzalez-Perez, S. Gutiérrez-Viana, J. Rodríguez-Rios, L. Gutiérrez-Gómez, *Pacific Alliance...*, op.cit., s. 34.

³⁴ Ibidem, s. 43.

wręcz o zderzeniu „atlantyckich piechurów” (*atlantic walkers*) z „pacyficznymi biegaczami” (*pacific runners*), którzy prezentują model rozwoju znacznie bardziej dynamiczny, konkurencyjny i atrakcyjny dla zewnętrznych inwestorów³⁵. Lorena Oyarzún Serrano i Federico Rojas de Galarreta dzielą w tym kontekście Amerykę Łacińską na oś Atlantyku, znajdującą się pod wpływem Brazylii (Mercosur) i Wenezueli (ALBA), protekcjonistyczną, dystansującą się od USA, skoncentrowaną na integracji głównie politycznej, oraz oś Pacyfiku (SP), promującą rozwój oparty na otwartym regionalizmie i nienegującą istniejących uwarunkowań globalnych³⁶. Cintia Ciliconi z kolei wyróżnia dwa odrębne bloki: państw zorientowanych na współpracę z obszarem Azji i Pacyfiku, hołdujących zasadom neoliberalnym (SP), oraz popierających aktywną rolę państwa w gospodarce. Reprezentują one zupełnie różne wizje rozwoju, które autorka określa jako konkurujący bilateralizm (*competitive bilateralism*) versus otwarty regionalizm (*open regionalism*)³⁷. Briceño Ruiz również postrzega SP jako kolejną oś integracji regionalnej – po reformistycznym Mercosur i posthegemonistycznym, ideologicznym UNASUR – broniącą zasad wolnorynkowych i otwartego regionalizmu³⁸. Z jednej strony więc Sojusz kreuje kolejne linie podziałów w podatnym na fragmentaryzację regionie, z drugiej jednakże może być traktowany jako atrakcyjna alternatywa dla dotychczasowych modeli rozwoju regionalnego. Pojawiają się również opinie, że włączenie Meksyku do konstrukcji integracyjnej Ameryki Łacińskiej rozmywa wręcz dotychczasowe podziały na Północ i Południe³⁹. Sam Sojusz nie dąży do konfrontacji czy negacji obecnego krajobrazu gospodarczego regionu, ale usiłuje wręcz tworzyć przestrzeń dla dialogu z istniejącymi organizacjami, czego przykładem mogą być działania Chile na rzecz pogłębienia współpracy z Mercosurem.

Powstanie SP wniosło nową jakość do integracji latynoamerykańskiej i cieszy się coraz większym zainteresowaniem i uznaniem na świecie. Ożywienie idei otwartego regionalizmu oraz skuteczna akcja promocyjna sprawiły, że przyciągnął uwagę międzynarodowych organizacji finansowych [Banco Interamericano de Desarrollo (BID), Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA), PricewaterhouseCoopers (PwC) etc.], prasy czy organizacji pozarządowych (m.in. Bertelsmann Foundation, Fundación Hanns Seidel, Woodrow Wilson Center)⁴⁰. W opinii Banku Światowego SP to państwa o najlepszych uwarunkowaniach dla biznesu w Ameryce Łacińskiej⁴¹. O pozytywnej reakcji na

³⁵ J. Arias, *Sink or float: Mercosur and the Pacific Alliance*, „Quarterly Americas”, lato 2015 r., <http://www.americasquarterly.org/content/sink-or-float-mercosur-and-pacific-alliance> (data dostępu: 13.09.2016).

³⁶ L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico...*, op.cit., s. 25–26.

³⁷ C. Quiliconi, *Modelos competitivos de integración en el hemisferio occidental: ¿liderazgo competitivo o negación mutua?*, „Revista CIDOB d’Afers Internacionals” 2013, nr 102–103, s. 148–150.

³⁸ J. Briceño Ruiz, *La Iniciativa del Arco del Pacífico Latinoamericano. Un Nuevo actor en el escenario de la integración regional*, „Nueva Sociedad” 2010, nr 228, s. 44–59.

³⁹ R. Bernal-Meza, *Alianza del Pacífico versus ALBA y Mercosur...*, op.cit.

⁴⁰ M. Leví Coral, G. Reggiardo, *La Alianza del Pacífico en el regionalismo sudamericano...*, op.cit.

⁴¹ Państwa członkowskie SP znajdują się w pierwszej sześdziesiątce krajów najbardziej sprzyjających biznesowi. Zob. A. Tuck, *The Road to Integration: The Pacific Alliance, the TPP, and Latin America*, National

powstanie SP może świadczyć również fakt, że Kostaryka i Panama dążą do uzyskania członkostwa w ugrupowaniu, a status obserwatora posiada prawie 50 państw⁴². Sojusz Pacyfiku prowadzi regularny dialog z wieloma organizacjami regionalnymi, takimi jak ASEAN czy Wspólnota Gospodarcza Azji i Pacyfiku (Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC), które postrzegają go jako wiarygodnego partnera⁴³. Budzi również zainteresowanie UE oraz europejskich inwestorów. Sojusz stanowi bowiem interesującą alternatywę współpracy dla UE, zwłaszcza na tle jej skomplikowanych relacji z ALBA i Mercosurem. Jednocześnie w pewnym stopniu może wywierać presję na państwa nieposiadające umowy o wolnym handlu z UE (jak Brazylia), co może być szczególnie ważne w kontekście negocjacji Transatlantyckiego Partnerstwa w dziedzinie Handlu i Inwestycji (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP)⁴⁴.

Pomimo pozytywnych wyników ekonomicznych oraz rosnącego zainteresowania ugrupowaniem na świecie w regionie nie brakuje głosów krytyki wobec SP, postrzeganego jako instrument zmierzający do przywrócenia hegemonii Stanów Zjednoczonych, czy też próba sabotowania bloku państw południowoamerykańskich, zwłaszcza UNASUR⁴⁵. Szczególnie sceptycznie podchodzą do działalności SP latynoamerykańskie rządy lewicowe. Znaczenie Sojuszu deprecjonuje chociażby Brazylia, która widzi w nim kolejne wcielenie neoliberalnej polityki USA, mogącej postawić pod znakiem zapytania dotychczasową strategię regionu dystansowania się od Waszyngtonu i umacniania autonomii⁴⁶. Według Brazylii, Sojusz nie tylko wpływa negatywnie na projekcję brazylijskiej wizji integracji regionalnej, ale także na współpracę w ramach ALBA czy Mercosuru. Percepcja ta wiąże się z faktem, że pozwalając Meksykowi na ponowne zaistnienie w Ameryce Południowej, SP zmienia geopolitykę regionu poprzez wprowadzenie nowej dynamiki do relacji międzyamerykańskich. Prowadzi ona w dużej mierze do równoważenia (*soft balancing*) wpływów Brazylii⁴⁷, dążącej do utrzymania pozycji lidera Ameryki Południowej i wykorzystującej do tego m.in. takie

Center for APEC, s. 4, <http://ncapec.org/publications/docs/Andrew%20Tuck%20Guest%20Article.pdf> (data dostępu: 1.09.2016).

⁴² We wrześniu 2016 r. status obserwatora przy SP posiadało 49 państw, w tym Polska. Jest to jedna z niewielu organizacji międzynarodowych, w których liczba obserwatorów przekracza liczbę członków ponad dziesięciokrotnie.

⁴³ D. Nolte, *The Pacific Alliance: Nation-branding through regional organisations*, „GIGA Focus, Latin America” 2016, nr 4, s. 3–4.

⁴⁴ D. Nolte, L. Wehner, *The Pacific Alliance...*, op.cit., s. 219.

⁴⁵ W 2013 r. Foro de São Paulo, grupa lewicowych partii oraz organizacji, potępiła SP jako inspirowaną przez siły zewnętrzne próbę sabotażu integracji latynoamerykańskiej, generowania kryzysu i wprowadzenia podziałów w łonie Mercosuru. Jednocześnie argentyński intelektualista Atilio Borón określił SP jako element „imperialistycznego kontrataku”, a także sojusz polityczno-militarny pod przykrywką porozumienia ekonomicznego. Ibidem.

⁴⁶ R. Goulart Menezes, *La Alianza del Pacífico y la estrategia de integración sudamericana del Brasil*, w: W. Soto Acosta (red.), *Política Internacional e Integración Regional...*, op.cit., s. 91.

⁴⁷ Pojawiają się m.in. opinie o SP jako koniu trojańskim USA, dążących do odzyskania swoich wpływów w zachodniej hemisferze. Zob. D. Nolte, L. Wehner, *The Pacific Alliance...*, op.cit., s. 214–215; R. Bernal-Meza, *Alianza del Pacífico versus ALBA y Mercosur...*, op.cit.

mechanizmy współpracy regionalnej, jak Mercosur czy UNASUR. Pod względem geopolitycznym oznacza również nie tylko zwrot ku Azji, ale także stworzenie nowych możliwości dla Stanów Zjednoczonych i powrotu do promowania przez nie agendy wolnego handlu w Ameryce Łacińskiej⁴⁸.

Sojusz Pacyfiku, zaznaczając wyraźnie swoją specyfikę w wielu dziedzinach, unika polityki konfrontacyjnej, na rzecz rozwijania dialogu z istniejącymi porozumieniami, co widać chociażby w relacjach z Mercosurem⁴⁹. W dużej mierze obie organizacje znajdują się na przeciwległych biegunach integracji, chociaż wszystkie państwa członkowskie SP posiadają porozumienia częściowe ze Wspólnym Rynkiem Południa (Acuerdos de Alcance Parcial, AAP)⁵⁰. W percepcji Brazylii regionalizm i integracja postrzegane są jako instrumenty przeciwdziałania negatywnym konsekwencjom globalizacji. Dla państw członkowskich Sojuszu globalizacja jest zjawiskiem wpływającym pozytywnie na możliwości rozwoju gospodarczego. Celem SP nie jest jednak antagonizowanie istniejących ugrupowań integracyjnych i podważanie ich roli w regionie, a dążenie do normalizacji wzajemnych relacji, o czym może świadczyć fakt, iż m.in. w listopadzie 2014 r. w Cartagena de Indias ministrowie państw członkowskich Sojuszu oraz Mercosuru spotkali się w celu omówienia sposobów pogłębienia dialogu pomiędzy organizacjami oraz zdefiniowania najbardziej perspektywicznych dziedzin współpracy. Adwokatem zbliżenia między ugrupowaniami jest przede wszystkim Chile, które dostrzega w bliskiej kooperacji szansę na wzmocnienie pozycji Ameryki Łacińskiej w globalnych relacjach handlowych, jak również pogłębienie efektywnej integracji regionu⁵¹. Ideę tę wspiera również Argentyna, która przejawia coraz większe zainteresowanie aktywniejszym uczestnictwem Rynku Południa w procesach integracyjnych Sojuszu⁵². Niewątpliwie ważnym argumentem przemawiającym na rzecz zbliżenia są perspektywy rozwoju aktywności SP na rynkach azjatyckich, w tym w ramach Partnerstwa Transpacyficznego (Trans-Pacific Partnership, TPP).

Oczywiście młode ugrupowanie, jakim jest SP, nie jest wolne od pewnych ograniczeń, jak chociażby olbrzymie odległości, brak komplementarności czy rozbudowanej sieci połączeń komunikacyjnych pomiędzy państwami członkowskimi SP, które przekładają się również na niewielką wymianę handlową wewnątrz ugrupowania oraz

⁴⁸ D. Nolte, *The Pacific Alliance: Nation-branding...*, op.cit., s. 1.

⁴⁹ L. Oyarzún Serrano, F. Rojas de Galarreta, *La Alianza del Pacífico...*, op.cit., s. 24–25.

⁵⁰ Ibidem, s. 17.

⁵¹ Do głębszej współpracy skłania przede wszystkim konieczność zwiększenia handlu wewnątrzregionalnego, który obecnie wynosi ok. 18% wymiany handlowej Ameryki Łacińskiej ze światem. Jednocześnie SP oraz Mercosur łącznie odpowiadają za 92% produkcji gospodarczej, co stanowi olbrzymi potencjał w globalnych relacjach gospodarczych. Więcej na ten temat zob. H. Muñoz, *An intelligent alignment: The Pacific Alliance, MERCOSUR and the European Union*, „Europe's World”, 28.05.2015, <http://europesworld.org/2015/05/28/intelligent-alignment-pacific-alliance-mercosur-eu/#.Vt6gWZX2bmI> (data dostępu: 8.09.2016).

⁵² *La integración de Argentina con la Alianza del Pacífico debe darse desde el Mercosur*, „Minuto Uno”, 18.01.2016, <http://www.minutouno.com/notas/1465217-la-integracion-argentina-la-alianza-del-pacifico-debe-darse-el-mercosur> (data dostępu: 8.09.2016).

powolny postęp w harmonizacji reguł MILA⁵³. Przewyciężenie tych mankamentów pozwoliłoby na poprawę pozycji państw członkowskich na rynkach trzecich oraz zwiększenie wymiany wewnątrzregionalnej.

Pomimo pewnych niedociągnięć SP odnotowuje pozytywne wyniki gospodarcze, przyciągając większość inwestycji zagranicznych kierowanych do Ameryki Łacińskiej. Perspektywy rozwoju ugrupowania rysują się zatem pozytywnie. Rosnące oczekiwania sprawiają, że Sojusz musi rozszerzać stopniowo swoją agendę działania. Jednym z sugerowanych kierunków rozwoju mogą być m.in. integracja energetyczna, bazująca na dużych i zróżnicowanych zasobach państw członkowskich, oraz intensyfikacja korzyści płynących z układu TPP. Wśród badaczy przeważają opinie, iż SP będzie nadal koncentrował się na współpracy gospodarczej oraz harmonizacji handlu i nie będzie dążył do przekształcenia się w organizację integracyjną o charakterze społeczno-politycznym w przeciwieństwie do najnowszych porozumień latynoamerykańskich⁵⁴.

Sojusz Pacyfiku a negocjacje dotyczące Partnerstwa Transpacyficznego

Sojusz Pacyfiku wpisuje się w trend umacniania ponadregionalnych więzi gospodarczych z państwami azjatyckimi, widoczny m.in. w układzie o TPP. Obie inicjatywy mają na celu zbliżenie gospodarcze z regionem Azji i Pacyfiku oraz stworzenie wspólnego bloku handlowego. Sojusz Pacyfiku może być wręcz postrzegany jako zachęta dla mniejszych państw, jak Kostaryka, aby przyłączyły się do TPP oraz innych porozumień wielostronnych. Inicjatywy dążą również do głębokiej integracji obejmującej m.in. regulacje finansowe, politykę konkurencyjności czy ochronę środowiska naturalnego⁵⁵.

Podobnie jak SP, TPP ma na celu wzmocnienie istniejących relacji ekonomicznych pomiędzy regionami głównie poprzez wymianę surowców naturalnych na dobra przetworzone i pobudzanie handlu w innych dziedzinach. Dotychczasowe relacje gospodarcze pomiędzy Ameryką Łacińską a Azją polegają przede wszystkim na eksporcie dóbr podstawowych i imporcie manufaktury, co nie przyczynia się do pożądanej dywersyfikacji gospodarek latynoamerykańskich. Rosnące zapotrzebowanie Chin na surowce może doprowadzić wręcz do pogłębienia ich zależności, zwłaszcza Chile czy Peru, które zamiast koncentrować się na dywersyfikacji produkcji będą dążyć do wygenerowania jak największego zysku w przemyśle wydobywczym. Rozwiązaniem powinna stać się intensyfikacja wymiany wewnątrzregionalnej, przez co Sojusz może w pewnym stopniu równoważyć TPP. Jednocześnie posiada on największy potencjał

⁵³ Bello, *How deep is their love? The Pacific Alliance is a great brand in search of a shared product*, „The Economist”, 14.03.2015.

⁵⁴ J. Marczak, S. George, *Pacific Alliance 2.0...*, op.cit.

⁵⁵ Jednocześnie nie wszystkie państwa członkowskie SP uczestniczą w negocjacjach dotyczących TPP, co osłabia możliwości jego oddziaływania jako bloku. Kolumbia wyraża jednak zainteresowanie przystąpieniem do Partnerstwa Transpacyficznego i dąży do członkostwa w APEC.

przyciągania inwestycji zagranicznych, zwłaszcza Azji i Pacyfiku, które – odpowiednio skanalizowane – mogą zwiększyć dynamikę regionalnych procesów integracyjnych.

W marcu 2015 r. pod auspicjami Międzynarodowego Instytutu Studiów Strategicznych (Instituto Internacional de Estudios Estratégicos, IISR) w kolumbijskiej Cartagenie odbył się szczyt transpacyficzny z udziałem reprezentantów SP oraz wszystkich państw członkowskich zaangażowanych w negocjacje TPP. Spotkanie o charakterze międzyrządowym, z istotnym udziałem przedstawicieli sektora prywatnego, miało na celu rozwój współpracy gospodarczej, handlowej oraz politycznej pomiędzy regionami. Zainaugurowano wówczas oficjalny dialog (Diálogo de Cartagena) – nową płaszczyznę współpracy, promującą zacieśnianie więzów pomiędzy państwami po obu stronach Pacyfiku.

W listopadzie 2015 r. przy okazji XXIII szczytu APEC odbyły się również nieformalne rozmowy SP z APEC mające na celu przedstawienie możliwości współpracy, w tym zwłaszcza w dziedzinie energii, surowców mineralnych, ułatwień dla handlu, innowacji, logistyki, infrastruktury oraz małych i średnich przedsiębiorstw⁵⁶.

Podsumowanie

Jak się wydaje, XXI w. to wiek Azji i Pacyfiku w gospodarce światowej. Koniunkturę tę dostrzegają także państwa Ameryki Łacińskiej, które coraz częściej decydują się na włączenie tego regionu do swoich długofalowych strategii rozwoju. Przykładem wielostronnej inicjatywy mającej na celu pogłębienie współpracy z partnerami azjatyckimi jest SP, który w ciągu zaledwie kilku lat od swojego powstania potwierdził swój potencjał jako pierwszy latinoamerykański partner gospodarczy Azji i Pacyfiku.

Sojusz Pacyfiku jest jednym z najmłodszych, ale jednocześnie najbardziej dynamicznych ugrupowań integracji ekonomicznej w Ameryce Łacińskiej. Dysponuje nie tylko olbrzymim rynkiem, możliwościami rozwoju handlu i przyciągania inwestycji, ale także dąży do zwiększenia siły oddziaływania regionu w globalnej gospodarce. Jest porozumieniem gospodarczym, preferującym współpracę z partnerami hołdującymi zasadom wolnego rynku. Z ekonomicznego punktu widzenia SP promuje liberalizację, niską inflację oraz współpracę z sektorem prywatnym jako motorem rozwoju gospodarek. W dużej mierze jest to pierwszy wielostronny projekt dotyczący wolnego handlu w zachodniej hemisferze po niepowodzeniu FTAA, traktowany jednocześnie przez wiele państw regionu jako próba przeciwstawienia się ekspansji lewicowych wizji integracyjnych (Brazylia, Wenezuela, Argentyna), a nawet element amerykańsko-chińskiej rywalizacji.

Jest on porozumieniem niezwykle pragmatycznym, zarówno jeżeli chodzi o obronę wizję rozwoju gospodarczego, jak i umacnianie pozycji politycznej. Traktowany jest

⁵⁶ Zob. <https://alianzapacifico.net/en/informal-dialogue-between-the-pacific-alliance-presidents-and-the-apec-leaders> (data dostępu: 15.09.2016).

wręcz jako przyspieszona ścieżka integracji regionalnej, oparta na modelu otwarcia gospodarczego i pozbawiona uprzedzeń ideologicznych, ograniczających dotychczasowe struktury integracyjne w regionie. Dynamika i atrakcyjność modelu integracyjnego proponowanego przez SP sprawia, że państwa członkowskie określane bywają jako „pумы Pacyfiku”, w nawiązaniu do azjatyckich tygrysów z lat 90., a formuła głębokiej, dynamicznej integracji realizowana przez Sojusz przedstawiana jest jako atrakcyjny model rozwoju dla wielu rynków wschodzących⁵⁷. Nie tylko wpisuje się w globalny trend zwrotu ku obszarowi Azji i Pacyfiku, zauważalny chociażby w układzie TPP, oraz rozmywania podziałów regionalnych, ale prezentuje też nowy model latynoamerykańskiego ugrupowania integracyjnego. Można pokusić się o stwierdzenie, że stara formuła neoliberalna nie tyle została przywrócona do życia w Ameryce Łacińskiej i dostosowana do nowych uwarunkowań globalnych, ile nadano jej wręcz nową, niezwykle atrakcyjną dla partnerów zewnętrznych i skuteczną pod względem osiągnięć gospodarczych formułę. Co więcej, nie dąży ona do konfrontacji i nie wymaga drastycznych zmian we współczesnym krajobrazie gospodarczo-politycznym regionu, ale płynnie się w niego wpisuje. Zbliżenie z istniejącymi blokami gospodarczymi, w tym na pierwszy rzut oka zupełnie odmiennymi, jak chociażby Mercosur, stanowi przemyślany element polityki zwiększania swojego potencjału gospodarczego oraz potwierdzania pozycji na płaszczyźnie międzynarodowej. Wydaje się zatem, że przyjęta przez państwa członkowskie strategia synergii przynosi oczekiwane efekty i może stanowić przykład nowego, efektywnego modelu integracji latynoamerykańskiej.

The Pacific Alliance – A New Model of Latin American Integration?

The Pacific Alliance is one of the youngest integration groupings in Latin America. At a time of high popularity of postliberal regionalism among Latin American countries, it promotes open regionalism above ideological divisions, providing new dynamism to regional economic cooperation, and it fits well within the global trend of a turn to the intensively developing area of Asia and the Pacific. The aim of this article is to present the Pacific Alliance against the background of the dynamic integration processes in Latin America, including both its special characteristics and its complementarity with the existing regional organisations.

Keywords: Pacific Alliance, economic integration, Latin American regionalism, Latin America.

⁵⁷ S. George, *The Pacific Pumas: An Emerging Model for Emerging Markets*, Bertelsmann Foundation, New York 2014, http://www.bfna.org/sites/default/files/publications/The%20Pacific_Pumas-Single%20%2813Mar14%29.pdf (data dostępu: 15.09.2016).